Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Poradnik Komunikacji Alternatywnej

Narzędzie Wymownie Dostępne

spektrum autyzmu.pl

Poradnik powstał w ramach innowacji społecznej pn. „Narzędzie Wymownie Dostępne”

Spis treści

1. Wstęp 3
1.1 Komunikacja alternatywna 3
1.2 Idea symboli 5
2. Jak korzystać z witryny Narzędzia Wymownie Dostępnego? 7
Literatura 11

spektrum autyzmu.pl

1. Wstęp

1.1 Komunikacja alternatywna

Komunikacja alternatywna pomaga osobom niemówiącym lub mówiącym w ograniczonym stopniu porozumiewać się ze środowiskiem zewnętrznym.

To grupa metod, polegająca na używaniu w komunikacji gestów, obrazów, symboli, przedmiotów. Ułatwia osobom z porażeniem mózgowym, autyzmem, po przebytym udarze mózgu lub w innych stanach patologicznych wyrażanie swoich myśli, uczuć, prowadzenie samodzielnego życia. W tego typu przypadkach alternatywne formy komunikowania się zastępują w całości język mówiony. Skrót AAC pochodzi od angielskich słów Augumentative and AlternativeCommunication, oznacza nie tylko komunikację alternatywną, ale również wspomagającą dla osób posługujących się mową w sposób ograniczony. Dużą grupą stosująca różne formy komunikacji alternatywnej stanowią osoby z ASD (skrót od ang. Autism Spectrum Disorder). W skład zaburzeń autystycznych wchodzą: autyzm, zespół Aspergera, autyzm atypowy, całościowe zaburzenia rozwojowe.

Badania dzieci w wieku 23-35 miesięcy przeprowadzone przez W. I. Stone (1999) przyniosły ciekawe wnioski dotyczące komunikacji dzieci z ASD z zaburzeniami zdolności z zakresu porozumiewania się/ komunikowania się. Według nich aż 70 % badanych ma problemy z komunikacją.

Kolejne interesujące wyniki przyniosły badania J. Michelotti (2002). Z zebranych w ich ramach danych wynika, że w miarę upływu czasu rodzice dzieci z ASD coraz bardziej martwią się nietypowymi zachowaniami społecznymi dziecka, w tym brakiem komunikacji. Rodzice młodszych dzieci (między 2. a 5. rokiem życia) martwią się głównie brakiem umiejętności komunikacyjnych i o dalsze tego konsekwencje typu: brak przyjaciół, odrzucenie, które powiększy się w trakcie dorastania dziecka.

Ponadto Pisula potwierdziła (2005), że niepokój rodziców budzą przeważnie trudności związane z porozumiewaniem się z dzieckiem, np. niereagowanie na własne imię, nieumiejętność komunikowania swoich potrzeb.

W. I. Stone (1997) wykazał w swoich badaniach, że zaburzenia w zakresie komunikacji u małych dzieci z ASD charakteryzują się opóźnieniem lub brakiem rozwoju mowy, rzadkim wykorzystywaniem gestykulacji do komunikowania się, nietworzeniem wspólnego pola uwagi, nieudanymi próbami zwrócenia uwagi. Nieumiejętność posługiwania się mową w sposób oczywisty wpływa na jakość relacji społecznych osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Bardzo często, jeszcze przed diagnozą, zachowanie dzieci z ASD mylone jest z objawami zaburzeń słuchu. Czasami zdarza się, że autyzm i zaburzenia słuchu współwystępują ze sobą, co bardzo komplikuje sytuację dziecka.

W kolejnych badaniach Joanna Sińska i Tadeusz Gałkowski (2002) wykazali, że dla rodziców dzieci w wieku 3-6 lat najważniejszym celem życiowym jest wyleczenie dziecka, polegające również na zwiększeniu możliwości porozumiewania się dziecka.

W chwili narodzin zaczyna się komunikacja niewerbalna, a każda matka potrafi odróżnić komunikat swojego dziecka na podstawie jego płaczu. Wie, kiedy jest głodne, kiedy chce zostać przytulone. Język to nie tylko mówienie, a dziecku z zaburzeniami mowy powinny towarzyszyć nie tylko słowa, ale i symbole (znaki i gesty). Komunikacja to nie tylko sprawa rodziny dziecka z zaburzeniami mowy; wspierać powinni ją również specjaliści mający kontakt z rodzicami (2009).

Z obserwacji Magdaleny Grycman (2009) wynika, że system znaków należy sprawdzać i dopasować do danej osoby z zaburzeniami mowy. Stąd też wdrożyła ona eksperymentalny program intensywnej interwencji zawierający szereg działań diagnostycznych i terapeutycznych nakierowanych na kompleksowe opracowanie indywidualnego systemu AAC dla dziecka oraz programu pracy z rodziną dziecka.

Pierwszy krok w przedszkolu to obserwacja aktualnych kompetencji komunikacyjnych dziecka podczas pierwszych spotkań grupowych. Kolejny to okres adaptacji dziecka. Ostatni polega na wprowadzeniu rodziców w tematykę AAC, tak aby zdobyli oni rzetelną wiedzę na ten temat (2009).

Osoby z zaburzeniami mowy to nie tylko osoby z autyzmem, ale również z niedosłuchem, niedokształtowaniem mowy pochodzenia korowego, dysartrią, anartrią, oligofazją czy afazją (2009).

Alina Smyczek (2009) w swoich obserwacjach wykazała, że użycie obrazków z uwzględnieniem ich treści to dowód na to, że funkcja symboliczna rozwinęła się i może stanowić bazę poznawczą dla rozwoju językowego. Korelacja między rozwojem zabawy symbolicznej i nabywaniem języka została potwierdzona wielokrotnie.

Można zatem stwierdzić, że komunikacja alternatywna jest działaniem służącym przyswajaniu zastępczych procesów dla zapewnienia substytutu mowy werbalnej.

1.2 Idea symboli

Znaki i symbole do komunikacji alternatywnej mają najczęściej charakter graficzny, manualny, dotykowo-przestrzenny oraz dźwiękowy.

Najpopularniejsze systemy graficzne to:

- PCS (Picture Communication Systems)

- PIC (Pictogram Ideogram Communication)

- System K. Blissa

- MAKATON

Ideą systemów graficznych są znaki w postaci obrazków, fotografii, rysunków liniowych i liter. Znaki te pozwalają na budowanie pełnych zdań, wyrażanie opinii i ocen, pozwalają na rozszerzenie słownictwa. Bardzo ważnym elementem jest również tablica komunikacyjna, na której umieszcza się symbole, a jej wygląd oraz liczba używanych znaków zależna jest od umiejętności i potrzeb użytkownika.

Wprowadzenie komunikacji alternatywnej nie oznacza, że należy zaniedbywać wspomaganie mowy, ponieważ we wszystkich działaniach jest ona wciąż obecna. Komunikacja alternatywna niesie ze sobą wiele korzyści, np. poprawę rozumienia (dzięki przekazowi wielomodalnemu -słowo, bodziec wzrokowy i gest - osoba z zaburzeniami mowy ma większą szansę zrozumieć kierowany do niego komunikat). Ponadto ekspresja komunikacyjna powoduje, że osoba z zaburzeniami mowy może uczyć się na różne sposoby przekazywać swój komunikat. Komunikacja alternatywna pomaga otworzyć się na świat zewnętrzny poprzez chociażby możność zarobkowania czy wykonywania podstawowych czynności (2006).

Kiedy osoba z zaburzeniami mowy przyswoi już system znaków i symboli, jest w stanie ułożyć sobie plan dnia, a nawet tygodnia, wtedy można powiedzieć, że komunikacja alternatywna jest obecna w całym życiu człowieka. Układanie planów dnia z symboli to metoda pomocna zwłaszcza dla osób z ASD, dla których przewidywalność jest bardzo ważna. Plan dnia jest ważnym elementem w nauce komunikacji. Począwszy od dzieci przedszkolnych, aż po osoby dorosłe pomaga on w przygotowaniu tego, co dziś czeka osobę korzystającą z symboli albo w co się dziś będzie bawić, czego uczyć, co robić w pracy. Komunikacja jest zatem przydatna nie tylko do stworzenia pytań „Co to?”, „Gdzie?”, ale również udzielenia na nie odpowiedzi (2009).

2. Jak korzystać z witryny Narzędzia Wymownie Dostępnego?

Innowacyjne rozwiązanie jakim jest Narzędzie Wymownie Dostępne zostało wypracowane z myślą o osobach z trudnościami w komunikacji werbalnej oraz ich opiekunach, czy osobach, które na co dzień mają z nimi kontakt. Narzędzie może być wykorzystywane w kontaktach domowych, społecznych, czy we włączaniu do życia publicznego osób z problemami w komunikacji werbalnej.

Symbole wypracowane w ramach tego narzędzia dają możliwość skomunikowania się osób z wyżej wspomnianych grup w sposób łatwy i zrozumiały. Ponadto dodano możliwość stworzenia tygodniowego planu zajęć, co w przypadku osób ze spektrum autyzmu jest dobrym rozwiązaniem.

Poniżej przedstawiamy instrukcje korzystania z opcji jakie daje Narzędzie Wymownie Dostępne.

NARZĘDZIE
WYMOWNIE
DOSTĘPNE

Strona Narzędzia Wymownie Dostępnego www.spektrumkomunikacji.pl jest stroną przejrzystą i funkcjonalną, dostosowaną do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

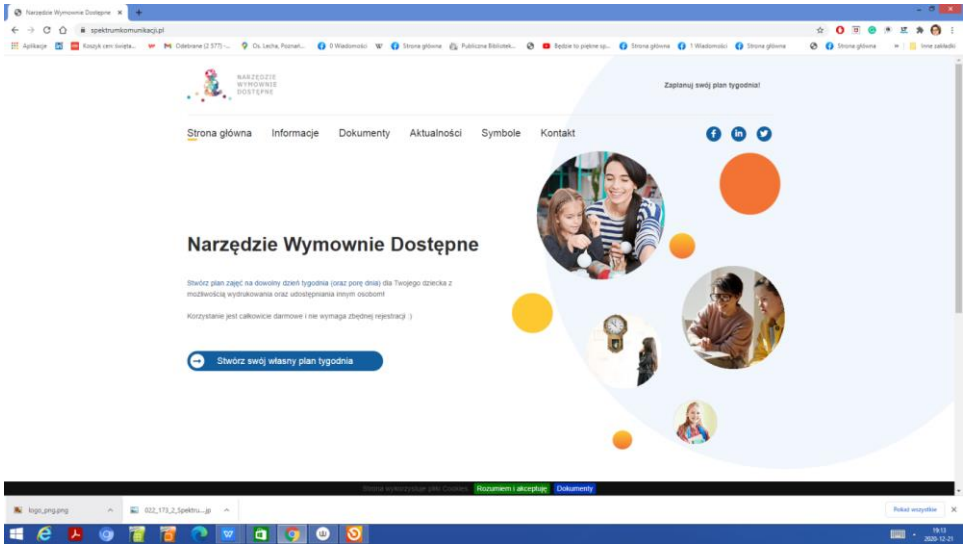

Instrukcja korzystania ze strony Narzędzia Wymownie Dostępnego wygląda następująco:

1. Proszę otworzyć przeglądarkę internetową, z której Państwo korzystacie na swoim komputerze/ laptopie/ tablecie/ smartfonie. Może to być: Chrom, Firefox, Opera itp.
2. Proszę wpisać adres strony: www.spektrumkomunikacji.pl
3. Proszę wejść na zakładkę z napisem: Symbole
4. Symbole pogrupowane w sfery życia, można ściągnąć i dowolnie układać „zdania”, dialogi itp.

Dodatkowym elementem jest możliwość stworzenia „Tygodniowych planów aktywności”. Można to zrobić w następujący sposób:

1. Proszę otworzyć przeglądarkę internetową, z której Państwo korzystacie na swoim komputerze/ laptopie/ tablecie/ smartfonie. Może to być: Chrom, Firefox, Opera itp.
2. Proszę wpisać adres strony: www.spektrumkomunikacji.pl
3. Proszę wejść na zakładkę z napisem: strona główna
4. Na stronie głównej znajduje się ikona „Stwórz własny plan tygodnia”

5. W polu „Nazwa planu” należy wypełnić odpowiednio np. „Tydzień 30.08.2021.-03.09.2021.” lub „Na cały dzień”, albo nazwa związana z główną czynnością dnia np. „Ogródek klienta”
6. W polu „Godziny” wypełniamy „od godziny do godziny” np. „7.00-19.00”
7. W polu „Dni tygodnia” wypełniamy wybranym dniem np. „Poniedziałek”
8. W polu „Pora dnia” wypełniamy wybrana przez siebie porą dnia np. „Cały dzień”
9. W polu „Autor planu” wypełniamy wybraną przez siebie nazwą np. „Adam”
10. W polu „e-mail” wypełniamy nazwą swojego e-maila lub rodzica np. madam@wp.pl
11. Na dużym polu tekstowym umieszczamy odpowiednio czynności związane z danym dniem oraz tym, co na ten dzień zaplanowaliśmy, klikamy wybrane przez siebie obrazki i kategorie np.:

    - KOSMETYKI I ARTYKUŁY HIGIENICZNE- MASZYNKA DO GOLENIA, PIANKA DO GOLENIA, SZCZOTECZKA DO ZĘBÓW
    - POSIŁKI- ŚNIADANIE
    - UBRANIA - OKULARY
    - CZYNNOŚCI – JECHAĆ
    - MIEJSCA- OGRÓD
    - CZYNNOŚCI - JECHAĆ
    - POSIŁKI- OBIAD
    - CZYNNOŚCI- ĆWICZYĆ
    - CZYNNOŚCI – ZAPROSIĆ
    - OSOBY- KOBIETA
    - POSIŁKI- KOLACJA
    - CZYNNOŚCI- MYĆ SIĘ
    - CZYNNOŚCI- SPAĆ
12. Gdy już plan jest gotowy, aby go zapisać należy wcisnąć przycisk „Stwórz grafik w PDF”, a wtedy pojawi się komunikat: „Plan został wygenerowany”.
13. Aby zobaczyć swój plan należy wcisnąć przycisk: „Zobacz swój plan”, dzięki czemu można będzie zawsze do niego wrócić.
14. Można go następnie pobrać w PDF i wysłać na maila.

spektrum autyzmu.pl

15. Można do planu dodawać swoje własne zdjęcia czy symbole. Wystarczy wybrać z własnego komputera lub innego nośnika plik i wczytać do planu.
16. Przy tworzeniu planu można również skorzystać z wyszukiwania symboli wpisując nazwę i klikając w niebieski przycisk: Filtruj.

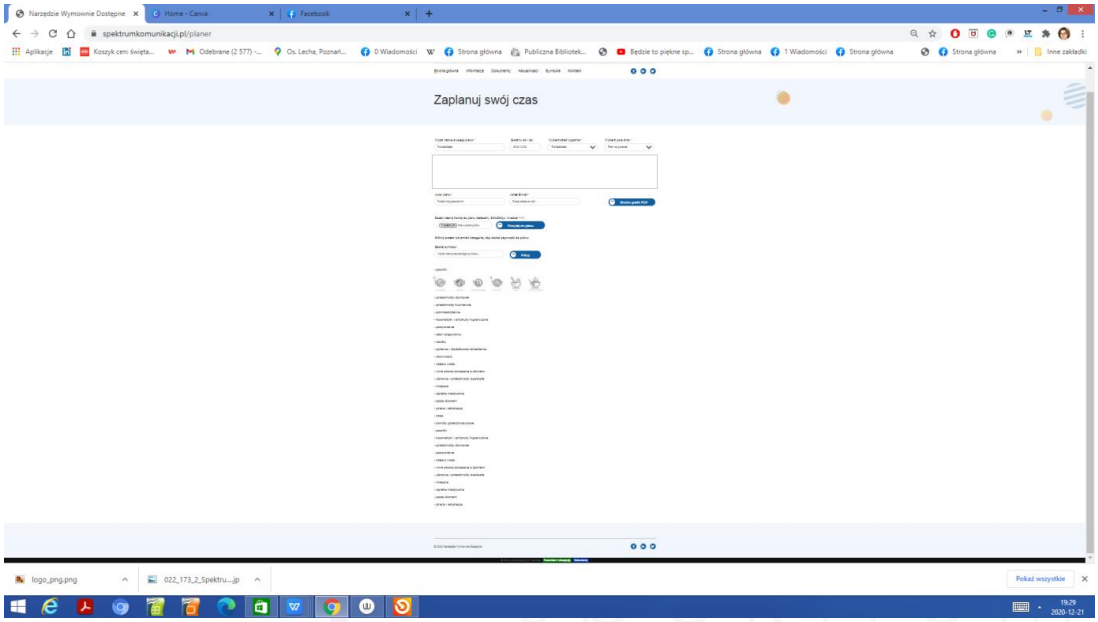

Przykładowy plan dnia w wersji graficznej:

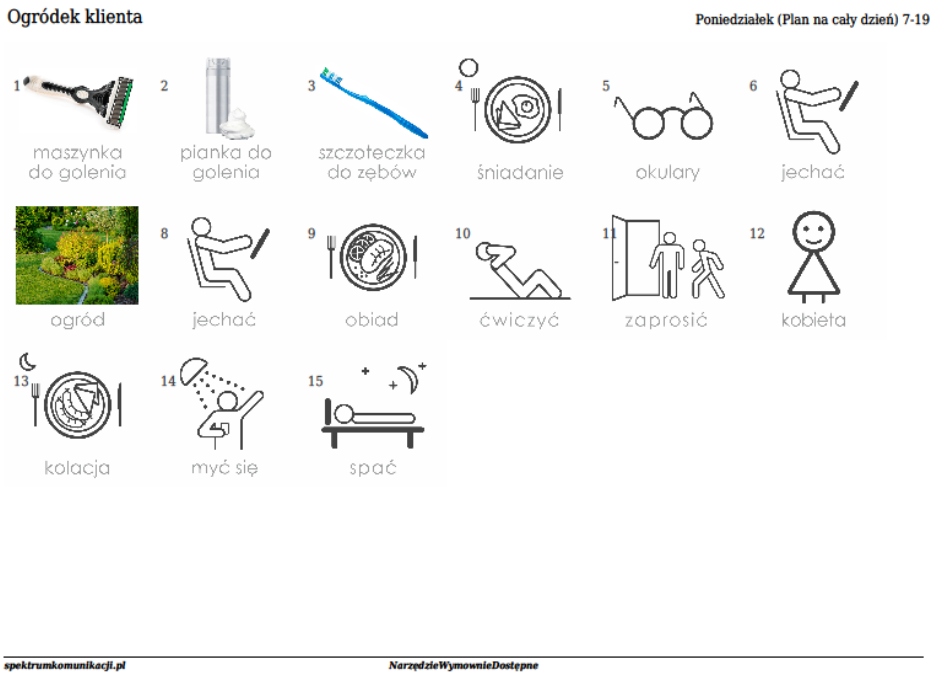

Literatura

1. Jacek J. Błeszyński „Alternatywne i wspomagające metody komunikacji" s. 79, Impuls, Kraków 2006.
2. GillBreadley, tłum. A. Smyczek „AAC- sprawa rodziny" Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, nr 1(16)/2009, s.2
3. Magdalena Grycman „Praca z rodziną podczas intensywnej interwencji AAC", Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, 1(16)/2009, s. 10
4. Bogusława Beata Kaczmarek, Magdalena Grycman, „Podręczny słownik terminów AAC", s. 11, Impuls, Kraków 2017
5. Aleksandra Łojewska, Katarzyna Sadowska „Przez dziurkę od klucza. Pierwsze kroki dziecka niemówiącego w przedszkolu", Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, nr 2(17)/2009, s.5
6. J. Michelotti, T. Charman, V. Slonims, G. Baird „Follow – up of children with languagedelay and features of autism from preschoolyears to Middle childhood. DevelopmentolMedicine& Child Neurology, 44, 812-819 (2002)
7. Ewa Pisula „Małe dziecko z autyzmem" Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, s. 61, Gdańsk (2005)
8. Aldona Rogowska- Augustynowicz „AAC w przedszkolu integracyjnym. Kryteria stosowania tej metody komunikacji u wybranych dzieci oraz efekty pracy" Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, nr 2(17)/2009, s.6
9. Joanna Sińska, Tadeusz Gałkowski „Radzenie sobie ze stresem i plany życiowe rodzin wychowujących dzieci z autyzmem w wieku przedszkolnym. Dziecko autystyczne", s. 10 (2002)
10. Alina Smyczek „Rozwijanie zabawy z użyciem znaków u małych dzieci z zaburzeniami w komunikowaniu się" [cz. 1] Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, nr 2(17)/2009, s.8

11. W. I. Stone, E. B. Lee, L. Ashford, J. Brissie, S. I. Hepburn, E. E. Coonrod, B. Weiss „Canautism be diagnosedaccurately in childrenunder Tyree years?" Journal of Child Psychology and Psychiatry, s. 40, 219-226 (1999)
12. W. I. Stone, O. Y. Ousley, C. Littleford, „Motor initiation In youngchildren with autism: What's the object? Journal of Abnormal Child Psychology", 25, 475-485 (1997)
13. Beata Tomaszewska, Kamila Pokl „Pierwsze kroki rodziców dziecka niemówiącego w korzystaniu z AAC. Doświadczenia nauczycieli z Przedszkola nr 77 w Gdańsku" Biuletyn Stowarzyszenia Mówić bez słów, nr 1(16)/2009, s. 12

spektrum autyzmu.pl